

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 2000-2001

17 mei 2001

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR CULTUUR, MEDIA EN SPORT

Vraag om uitleg van mevrouw Veerle Declercq tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de industriële sites als cultureel erfgoed

Vraag om uitleg van de heer Herman De Loor tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de declassering van vervallen beschermde monumenten

Commissie voor Cultuur, Media en Sport

Donderdag 17 mei 2001

VOORZITTER : De heer Jos Stassen

– *De vraag om uitleg wordt gehouden om 14.07 uur.*

Vraag om uitleg van mevrouw Veerle Declercq tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de industriële sites als cultureel erfgoed

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van mevrouw Declercq tot de heer Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de industriële sites als cultureel erfgoed.

Minister Van Grembergen zal de vraag beantwoorden.

Mevrouw Declercq heeft het woord.

Mevrouw Veerle Declercq : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, onlangs was er een heel interessante studiedag van de Vereniging voor Archeologie en Textiel te Gent. Het was werkelijk een openbaring te vernemen wat er in de ons omringende landen kan gebeuren met industrieel erfgoed. In veel traditioneel industriële regio's van het noorden en het westen van Europa hebben veranderingen in de economische en technische structuur geleid tot het uitsterven van bepaalde industrieën en tot verdwijnen van het roerend en onroerend erfgoed dat daarbij hoort. Nochtans biedt het behoud van vaak attractieve industriële monumenten, door ze een toeristische of culturele herbestemming te geven, enorme mogelijkheden voor nieuwe economische en regionale ontwikkelingen. Een stukje Europese geschiedenis kan zo concreet worden gemaakt en worden bewaard voor latere generaties. Nieuwe vormen van toerisme in oude industriegebieden kunnen een bijdrage aan de toekomst zijn. Vanuit cultuur-historisch oogpunt is het

noodzakelijk dat het zomaar slopen van industrieel erfgoed onmogelijk wordt.

Er zijn verschillende voorbeelden van herbestemd cultureel erfgoed, zoals het MIAT te Gent, Westoria in Diksmuide en de mooie koolmijnprojecten in Beringen. Ook in Wallonië zijn er verschillende projecten. Zo is er het belevingspark voor wetenschappen in Henegouwen en het industrieel museum voor hedendaagse kunst te Bergen. Ook in Duitsland en Engeland zijn er prachtige voorbeelden die ik niet allemaal zal opsommen.

Vanzelfsprekend wordt bij een herbestemming veel rekening gehouden met de ecologische waarde van ruimte, milieu en natuur. Samen met het industrieel erfgoed hebben we immers ook vervuiling geërfd. Vaak is de bodem vervuild. Die moet men dus eerst saneren en dat kost soms veel geld.

Mijnheer de minister, is er een lijst van de industriële sites in Vlaanderen die we zouden moeten beschermen ? Is er overleg met de andere ministers over cultuur, toerisme, tewerkstelling en zelfs economie ? Wij sluiten immers niet uit dat die sites kunnen worden hergebruikt voor industrie. Is er ook overleg geweest met de minister van Ruimtelijke Ordening over herbestemming ?

De voorzitter : Minister Van Grembergen heeft het woord.

Minister Paul Van Grembergen : Mijnheer de voorzitter, collega's, de vraag van mevrouw Declercq is terecht en haar aandacht en belangstelling voor dat deel van ons patrimonium juich ik toe.

Het bouwkundig erfgoed wordt helemaal geïnventariseerd. Men is daar nu volop mee bezig en men verwaarloost de industriële sites die tot ons erfgoed behoren niet. De lopende inventarisatie is voor 80 percent uitgevoerd. De voltooiing is gepland in 2003. De inventaris zal mee de basis vor-

Van Grembergen

men voor het reeds in het midden van 1999 geïntensifieerd beschermingsbeleid, waarbij de nodige aandacht wordt besteed aan ons industrieel archeologisch erfgoed. Mevrouw Declercq, u vroeg naar contacten met andere departementen en verantwoordelijken. U begrijpt dat die contacten belangrijk zijn, maar het eerste dat moet gebeuren is de inventarisatie. Contacten leggen in verband met cultureel erfgoed zonder over een lijst te beschikken, is de omgekeerde wereld. Dan zouden we het paard achter de kar spannen.

De herbestemming van industrieel erfgoed is op de eerste plaats een aangelegenheid van de eigenaar. Uiteraard verlenen de ambtenaren van de afdeling Monumenten en Landschappen zoveel mogelijk bijstand. De afdeling beschikt daarvoor over een specifieke en deskundige cel Industriële Archeologie. Waar nodig wordt met het oog op de herbestemming en de ontsluiting van het specifieke erfgoed overleg gepleegd met andere administraties en openbare instellingen, zoals Toerisme Vlaanderen.

Ik geef even een concreet voorbeeld om duidelijk te maken hoe er wordt gedacht en gewerkt. In Reningelst bevindt zich de mouterij en brouwerij Sint-Joris. Monumenten en Landschappen heeft met Toerisme Vlaanderen daarvoor een samenwerkingsverband opgezet. De bedoeling is – zonder de ziel en het karakter van het erfgoed te schaden – er trekhutten voor toeristen in onder te brengen, waardoor de aandacht naar het archeologisch waardevolle van het industrieel karakter gaat, als ook naar de functionaliteit. Een voordeel van dit project is dat de hutten voor de trekkers geen nieuwe ruimte innemen. Dat industriële archeologie waardevol is, is een mening die niet iedereen deelt. Veel mensen vinden het oud ijzer en rommel die beter wordt afgebroken. Een project als dat in Reningelst kan daar verandering in brengen.

De voorzitter : Mevrouw Declercq heeft het woord.

Mevrouw Veerle Declercq : Ik bedank de minister voor zijn hoopgevend antwoord. Men zal dus niet langer dergelijke sites zonder meer slopen. Er is inderdaad een mentaliteitsverandering bezig.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Herman De Loor tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de declassering van vervallen beschermde monumenten

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van de heer De Loor tot de heer Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de declassering van vervallen beschermde monumenten.

Minister Van Grembergen zal in de plaats van minister Sauwens antwoorden.

De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, niemand zal mij tegenspreken als ik zeg dat we inspanningen moeten doen om ons bouwkundig erfgoed in stand te houden en er een zinvolle bestemming aan te geven. Dat moet op een selectieve en verantwoorde wijze gebeuren. Naar mijn aanvoelen wringt hier af en toe het schoentje.

De cel Monumenten en Landschappen heeft het provinciestedje Zottegem, waar ik sinds 1 januari 2001 burgemeester ben, verzocht om een restauratiedossier in te dienen voor een kapel waar niemand nog naar omkijkt en die momenteel slechts een ruïne is. Aangezien deze zaak al zeer lang aansleept, wil ik voor alle duidelijkheid even de geschiedenis van dit dossier schetsen.

Op 16 januari 1974 heeft het stadsbestuur een brief van het toenmalige ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur ontvangen. In dit schrijven verzocht de rijksdienst voor Monumenten en Landschappen het stadsbestuur om : 'in afwachting van de klassering als monument de hoogstnodige beveiligingswerken uit te voeren ten einde de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand voor verder verval te vrijwaren'. Ik meen uit dit citaat te mogen afleiden dat de kapel toen al duidelijk in verval was. Op 30 september 1974 is het definitieve klasseringsbesluit uitgevaardigd. Op 24 april 1975 heeft de rijksdienst voor Monumenten en Landschappen het stadsbestuur gevraagd om zo spoedig mogelijk de nodige herstellingen te overwegen, aangezien de kapel volgens hen : 'in een zeer slechte toestand verkeert en het gevaar voor instorting niet denkbeeldig is'.

Bij een bezoek in februari 1976 heeft de rijksdienst voor Monumenten en Landschappen vastgesteld

De Loor

dat het verval van de kapel dergelijke afmetingen had aangenomen dat enkel een grondige restauratie het monument nog kon redden. De rijksdienst heeft het stadsbestuur toen verzocht om een restauratiedossier op te stellen. Omwille van de barslechte staat van de kapel en het hieraan gekoppelde hoge prijskaartje, vond het stadsbestuur een restauratie niet verantwoord.

Op 17 augustus 1976 heeft de rijksdienst gedreigd om zelf een restauratiedossier op kosten van de stad Zottegem te laten opstellen indien het stadsbestuur binnen een korte tijdspanne geen deugdelijk dossier kon voorleggen. Dit dreigement is evenwel nooit uitgevoerd. Ik vermoed dat men zich bij de rijksdienst voor Monumenten en Landschappen bewust was geworden van het absurde van heel de zaak.

Hierna heeft het dossier ongeveer vier jaar stilgelegen. Met het oog op het opstellen van een procedure tot declasseren, heeft het stadsbestuur in die periode aan een architect de opdracht gegeven om een staat van bevindingen op te stellen. Dit rapport, gedateerd op 30 januari 1980, toont duidelijk de omvang van het verval aan, en raamt de kostprijs van een restauratie op ruim 2 miljoen frank. Omwille van het verregaande verval en van de hoge kostprijs van een eventuele restauratie heeft het stadsbestuur op 18 februari 1980 de rijksdienst voor Monumenten en Landschappen verzocht om tot de declassering van de kapel over te gaan. Dit was de eerste aanvraag tot declassering. Volgens de procedurele voorschriften is het dossier vervolgens naar de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen gestuurd. Op 24 april heeft deze commissie een negatief advies uitgebracht.

Het dossier heeft nog een tiental jaren aangesleept. In het begin van de jaren 1990 heeft het stadsbestuur opnieuw de declassering aangevraagd. In de motivatie van de aanvraag kon men onder meer lezen dat : 'het verval van de kapel zodanige afmetingen heeft aangenomen dat ze tot een puinhoop is vervallen en een gevaar betekent voor de openbare veiligheid'. Op 31 maart 1992 heeft het stadsbestuur voor de derde maal gevraagd om de bescherming van de kapel op te heffen. Aan de hand van een nieuwe plaatsbeschrijving werd het verval van de kapel op 20 september 1994 nog veel sterker in de verf gezet. In een derde plaatsbeschrijving, daterend van 12 juli 1995, werd het verval nog duidelijker.

Vanaf februari 2000 drong de afdeling Monumenten en Landschappen opnieuw aan op een grondige restauratie van de ondertussen tot een ruïne verworpen kapel. Ons inziens was een volledige restauratie op dat ogenblik financieel noch maatschappelijk verantwoord.

Om aan te tonen dat filosofische invalshoeken in deze zaak geen rol spelen, wil ik er nog even op wijzen dat de katholieke gemeenschap geen bezwaar heeft tegen een declassering. Wat veel belangrijker is, is het feit dat de gemeenteraad van Zottegem op 19 maart 2001 unaniem heeft besloten om voor de vierde keer te vragen om de kapel te declasseren. Het gebeurt niet veel dat beslissingen in een gemeenteraad unaniem worden genomen. *(Opmerkingen)*

Ik wil hier nog aan toevoegen dat de houding van het stadsbestuur geenszins voortspuit uit een verregaande desinteresse voor het eigen patrimonium. De talrijke restauratiedossiers die de voorbije jaren zijn ingediend, bewijzen het tegendeel. Bovendien had en heeft het stadsbestuur voor dit patrimonium steeds veel geld veil. Het stadsbestuur redeneert op dit vlak als een goede huisvader en wil enkel de nodige middelen vrijmaken voor maatschappelijk relevante projecten met een zinvolle bestemming. Het gaat hier tenslotte om gemeenschapsgeld. Dat dit geld van de stad, de provincie of het gewest afkomstig is, speelt in deze zaak eigenlijk geen rol.

Ik wil u enkele vragen stellen, mijnheer de minister. Bepaalde gemeenten leveren veel inspanningen voor het bewaren van hun patrimonium. Kunnen die gemeenten worden gedwongen om een beschermd monument te restaureren, met al de bijbehorende zware financiële implicaties vanden, indien dat monument geen enkele maatschappelijke relevantie meer heeft ? Door de huidige staat van het bouwwerk heeft de kapel in kwestie momenteel geen historische of kunsthistorische waarde meer. Kan de cel Monumenten en Landschappen in dergelijke gevallen, in een tijdspanne van 25 jaar, vier keer een verzoek tot declassering naast zich neerleggen ? Vindt u niet dat het veelbesproken primaat van de politiek, met andere woorden de mening van de gemeenteraad, in dergelijke zaken een doorslaggevende stem moet spelen ?

De voorzitter : Minister Van Grembergen heeft het woord.

Minister Paul Van Grembergen : Mijnheer de voorzitter, ik denk dat ik de heer De Loor op alle vlakken moet teleurstellen. *(Opmerkingen van de heer*

Van Grembergen*Herman De Loor)*

Ik heb begrip voor de wijze waarop de elementen die de heer De Loor heeft aangehaald, door zijn stadsbestuur worden ingeschat. Het beleid inzake monumenten en landschappen wordt evenwel gekenmerkt door een totaal andere benaderingswijze.

Ik zou eerst enkele correcte gegevens naar voren willen brengen. Volgens de heer De Loor verkeerde het monument reeds op 30 september 1974 in een duidelijke staat van verval. Er is echter een groot verschil tussen de begrippen 'minder goede toestand' en 'verval'. Dat een bouwwerk in minder goede toestand verkeert, is geen reden om ons cultuurhistorisch patrimonium niet als monument te beschermen.

Hoewel het hier om een totaal ander monument gaat, wil ik hier even verwijzen naar de site van Alden-Biesen. 30 jaar geleden kon men deze uitgerande landcommanderij bezoeken. Hoewel het monument toen een zielige indruk maakte, hebben we in het kader van de bescherming van het cultuurpatrimonium de nodige maatregelen getroffen.

Monumenten en landschappen vormen de handtekening van een gemeenschap en van de voorbije generaties. Het zijn handlijnen die men heeft overgeërfd. Wie de lijnen in zijn hand verandert, verandert ook zichzelf. Men kan uit de toon die ik aansla allicht afleiden hoeveel belang ik hecht aan de bescherming van ons patrimonium.

Uit een in 1977 te Zottegem gemaakte raming, en dus drie jaar na de wettelijke bescherming, blijkt bovendien dat de kosten toen 2.075.000 frank zouden hebben bedragen. Eigenlijk moet ik zeggen dat er toen ook reeds beslissingen waren over de subsidiëring en over mogelijkheden tot tegemoetkoming door andere beleidsniveaus. Dat betekent dat er toen iets kon worden gedaan als de wil en de beslissingskracht aanwezig waren geweest. De toestand was toen nog van die aard dat alles zonder problemen had kunnen verlopen.

De aanvankelijke aanvraag tot declassering aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen kreeg in haar zitting van 24 april 1980 met algemeenheid van stemmen een ongunstig advies. De toenmalige rijksdienst voor Monumenten en Landschappen stelde de stad Zottegem in kennis van dit advies, en wees nogmaals op de mogelijkheid van subsidiëring. Die subsidiëring be-

droeg toen ook 60 percent. Normaal zou het in die periode dus over een bedrag van 800.000 frank gaan. Ik weet natuurlijk ook dat franken van toen niet hetzelfde zijn als franken van nu. De verantwoordelijkheid voor het voortdurend aanslepen van het dossier ligt bij het stadsbestuur en niet bij de administratie.

Uit de opsomming van de feiten die te vinden is in het verslag van de cel Monumenten en Landschappen Oost-Vlaanderen van 1 maart 2001, blijkt nog eens de onwil van de stad Zottegem om voor dit monument een initiatief te nemen. Ik geef daarover geen verdere beschouwingen. De heer De Loor heeft dat terecht ook niet gedaan.

De houding van de stad, en meer in het bijzonder de aanvraag van de stad van 29 februari 2000 om de kapel te slopen tot een hoogte van 1 meter boven het maïsveld, is een voorbeeld van die onwil. Deze houding is volledig tegengesteld aan het basisbeginsel van de monumentenzorg, dat uiteraard het behoud nastreeft. De stad Zottegem gedraagt zich dus niet als een goede huisvader, aangezien de wettelijke bepalingen inzake het onderhoud van monumenten, zoals bepaald in het decreet III van maart 1976 en in het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993, niet worden gerespecteerd.

Voor een goed begrip zeg ik nog eens dat het hier niet gaat om het restaureren van het monument in maximale zin, maar wel om het instandhouden, zoals aanvankelijk kort na de bescherming voor de som van ongeveer 2 miljoen frank mogelijk was. Voor de stad zou dat toen slechts een investering van 400.000 frank hebben betekend. De houding van het stadsbestuur in dit specifieke dossier staat volstrekt los van andere initiatieven waarmee de stad Zottegem wel bewijst dat ze initiatief neemt en keuzes maakt in verband met het cultuur-historisch patrimonium. De inzet voor het andere erfgoed ontslaat de stad echter niet van haar plicht om dit specifieke monument in stand te houden.

Ik wil erop wijzen dat ik voor de historische en kunst-historische appreciatie van dit monument een beroep doe op de deskundigheid van de bevoegde Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Het standpunt van deze commissie in dit dossier is voldoende bekend. Volgens mij is er geen enkele reden om in te gaan op het verzoek tot opheffing van bescherming, omdat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen reeds op 24 april 1980 de aanvraag tot declassering ongunstig heeft geadviseerd, omdat het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

Van Grembergen

van oordeel is dat het monument in stand moet worden gehouden en omdat de gouverneur op 7 september 2000 het stadsbestuur een aanmaning heeft gestuurd. Bovendien ben ik ervan overtuigd dat de lokale besturen inzake monumenten- en landschapzorg een voorbeeldfunctie hebben te vervullen, terwijl in dit dossier het stadsbestuur sinds de bescherming in 1974 geen stappen heeft ondernomen om aan de meest elementaire onderhoudsplicht te voldoen. Daarom wordt de stad omwille van de recente gedeeltelijke instorting aangehaand om de noodzakelijke beveiligingswerken uit te voeren en om de opdracht te geven tot het opstellen van een restauratiedossier om tot een meer aanvaardbare constructie en consolidatie te komen.

De conclusie is dat het feit dat de stad niets doet, geen wijziging van standpunt van de koninklijke commissie tot gevolg zal hebben. Dat heeft te maken met de waarde van het monument en dat betekent dat verder uitstel de kosten doet oplopen. We hopen dus dat we via overleg tot een dossier kunnen komen. De restauratiepremie bedraagt op dit ogenblik 80 percent en dat betekent dat 20 percent door de plaatselijke overheid moet worden betaald.

De voorzitter : De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Mijnheer de minister, ik dank u voor uw antwoord, maar ik ben enorm teleurgesteld en ontgoocheld en dat meen ik. Waar blijft het primaat van de politiek als men een beslissing van een gemeenteraad die unaniem en zonder de minste discussie is genomen, zomaar van tafel veegt ? Waar blijft het subsidiariteitsprincipe dat we hier zo vaak huldigen, namelijk dat er lokaal moet worden beslist en niet boven de hoofden van de mensen ? Dat wordt gewoon van tafel geveegd.

Mijnheer de minister, ik heb dit dossier slechts geërfd. De zaak sleept al aan sinds 1974. We zullen doen wat we moeten doen, maar het zal met tegenzin gebeuren. We hebben reeds vier keer een declassering gevraagd en nu spreekt u over instandhoudingswerken. Ik heb een foto bij. U zou de toestand eens moeten zien. Het is een volledig ingestorte ruïne waar niemand nog naar omkijkt. De bestemming die u eraan zal geven, heeft geen betekenis. Daar was de kerk bij ons zelfs mee akkoord.

Minister Paul Van Grembergen : Er zijn twee zaken die u terecht aanhaalt, namelijk het primaat

van de politiek en de subsidiariteit. In Brussel heeft men op een bepaald ogenblik in het oude stadsweefsel het primaat van de politieke beslissingen laten heersen en zo is een van de mooiste steden vernield om er onder andere Vlaamse ministeries te huisvesten.

Het primaat van de politiek is juist. Men moet evenwel ook in staat zijn om ons waardevol erfgoed juist in te schatten. De politiek moet voldoende wijsheid hebben om te luisteren naar de signalen van de mensen die zijn aangeduid om deze materie zorgvuldig op te volgen. Ik zal dit even illustreren aan de hand van een ander voorbeeld. Als men het primaat van de politiek zijn gang had laten gaan, dan had men in Gent de Sint-Niklaas- en de Sint-Michielskerk uit de weg geruimd. Deze kerken, die haast niet meer werden gebruikt, kostten het stadsbestuur immers handenvol geld. Op een bepaald ogenblik moet men evenwel keuzes maken.

De heer De Loor heeft terecht verwezen naar het subsidiariteitsbeginsel. De gemeenten beslissen over zaken die tot de gemeentelijke bevoegdheden behoren. In het geval van de beschermde monumenten en landschappen is er evenwel sprake van een osmosesysteem. Aangezien het gewest en de gemeente voor respectievelijk 80 percent en 20 percent van de middelen zorgen, is er sprake van een samenwerkingsverband. De inbreng van 80 percent van de middelen bewijst dat men op gewestelijk niveau belang hecht aan het roerend en het onroerend erfgoed.

De voorzitter : De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Mijnheer de minister, u stelt dat het gemeentelijk niveau slechts 20 percent van de kostprijs dient te dragen. Ik wil er echter op wijzen dat die andere 80 percent ook door de gemeenschap moet worden gedragen. Het maakt niet uit of de gemeente, de provincie of het gewest betaalt. Men moet steeds het geld van de gemeenschap aanwenden. In deze zaak vind ik een dergelijke uitgave onverantwoord. Ik blijf bij mijn standpunt. Hoewel u mij niet hebt kunnen overtuigen, wil ik u evenwel toch bedanken voor uw antwoord.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

– *Het incident wordt gesloten om 14.39 uur.*